

هنر خوشبختی

از دیدگاه اپیکور

The Art of Happiness

E P I C U R U S

به قلم اپیکور

برگردان به انگلیسی: جورج کی. استروداک

ترجمه‌ی فرخ بافنده

فهرست

- ۹ سخن مترجم
- ۱۱ «سخنی در باب کتاب حاضر»
به قلم دنیل کِلین
- ۱۷ «کلام نخستین»
به قلم جورج کی. استروداک

هنر خوشبختی

- ۲۳ مقدمه (به قلم جورج کی. استروداک)
- ۲۳ ۱. تکوین مفهوم اتم
- ۳۱ ۲. مهم‌ترین اصول اتم‌گرایی
- ۳۷ ۳. جنبش اتم‌ها
- ۴۱ ۴. حس و ادراک
- ۴۷ ۵. نظریه‌ی کسب دانش و رسیدن به شناخت
- ۶۰ ۶. دین و الهیات
- ۷۸ ۷. اخلاق و زندگی خوب

- ۹۹ سخنی در باب ترجمه‌ی انگلیسی کتاب
به قلم جورج کی، استروداک
- ۱۰۳ گزیده‌ای از زندگی اپیکور
به قلم دیوژن لائرتیوس
- ۱۱۳ نامه به هرودوت
متون متناظر از لوکرتیوس
- ۱۴۹ نامه به پیتوکلس
متون متناظر از لوکرتیوس
- ۱۶۷ نامه به منیسیوس
متون متناظر از لوکرتیوس
- ۱۸۳ آموزه‌های اصلی
- ۱۹۱ مجموعه‌ی واتیکان: کلمات قصار
- ۱۹۵ علائم اختصاری
- ۱۹۷ توضیحات

مقدمه

۱. تکوین مفهوم اتم

بسیاری از مواضع شاخصی که فلسفه‌ی غرب در طول تاریخ طولانی بیست و پنج قرن‌اش شکل داده است، پیش‌تر توسط فیلسوفان یونانی دوران باستان به‌روشنی بیان شده یا دست‌کم پیشگویی شده‌اند.^[۱] یکی از معروف‌ترین مکاتب فکری باستان، مکتبی است که ماتریالیسم^۲ خوانده می‌شود - یعنی، این نظریه که تمام عالم واقع، به ماده یا ماده‌ی در جنبش تقلیل‌پذیر است. ماتریالیسم باستان تعدادی چهره‌ی شاخص دارد، ولی پیشوایانشان فیلسوف یونانی اپیکور (۳۴۲ - ۲۷۰ ق. م) و فیلسوف - شاعر رومی لوکرتیوس (۹۴ - ۵۵ ق. م) هستند و کتاب حاضر نیز عمدتاً به آرای این دو نفر می‌پردازد.

اگر قرار باشد از ماتریالیسم صحبت کنیم اول باید به خود ماده بپردازیم، و اگر بخواهیم از ماده حرف بزنیم بی‌تردید باید به سراغ ایده‌ی یونانی اتم^۳ برویم، یعنی واحد کاهش‌ناپذیر ماده و شالوده‌ی تمام واقعیت - چه فیزیکی، چه روانی، چه بیولوژیکی،

---

۱. از این‌جا به بعد، در طول کتاب، به مواردی برخورد می‌کنیم که مترجم انگلیسی کتاب مطالبی را برای روشن‌تر شدن موضوع مطرح‌شده ارائه کرده و آن‌ها را در بخش «توضیحات» در انتهای کتاب آورده است. شماره‌های این توضیحات در طول متن با این علامت [—] از سایر اعداد متمایز شده است. لذا خوانندگان محترم در مواجهه با این علامت و شماره‌ی مخصوص به هر کدام، می‌توانند به بخش «توضیحات» انتهای کتاب مراجعه کرده و اطلاعات بیشتر را مطالعه نمایند.

مثال، به شکل بخار رقیق می‌شود یا به صورت یخ، صخره، استخوان، و غیره فشرده می‌شود.

ولی این تلاش آغازین برای توضیح تغییر طبیعی، مورد تأیید متفکران فرهیخته‌تر بعدی قرار نگرفت. به این ترتیب، هراکلیتوس افسوس‌سی^۱ (۵۰۰ ق. م)، جانشین ملطی‌ها، توجه خویش را به مسئله‌ی تغییر معطوف کرد. به عقیده‌ی او، دنیا هیچ وحدت زیرینی ندارد و فقط و فقط جریان است. هراکلیتوس دنیا را به صورت هارمونی موقتی و بی‌ثباتی از نیروهای کیهانی متضاد می‌دید. او معتقد بود که، از یک طرف، نیروی وجود دارد که عناصر اربعه‌ی یونانی - یعنی خاک، هوا، آتش، و آب - را ترکیب کرده و تبدیل به «اشیاء» می‌کند؛ همزمان، نیروی کیهانی متضادی در حال تجزیه کردن آن‌هاست. لذا استمرار، ثبات، و هویت به عنوان توهمات حواس کنار گذاشته می‌شوند. هراکلیتوس گفته است: «ناممکن است که دو بار پا در رودخانه‌ای یکسان بنهی»؛ ولی این را هم احتمالاً گفته که: «ناممکن است یک بار هم پا درون رودخانه‌ای یکسان بنهی» چرا که «یکسان» صرفاً یک ابزار زبانی ساده است که سرشت چیزها را تحریف می‌کند. پروسه‌ی کیهانی به طرز شاعرانه با نماد «آتش» عرضه می‌شود (چرا که هراکلیتوس، مانند تمام کیهان‌شناسان اولیه، در قالب شعر فلسفه‌پردازی می‌کرد) و «خدا» خوانده می‌شود، ولی اشتباه خواهد بود اگر تصور کنیم که هراکلیتوس واقعیت را منحصرأ یکی از این‌ها می‌دید. واقعیت، همه‌ی چیزها همزمان با هم است، یا، به تعبیر یونانیان، روندی از «شدن» است که طی آن حتی متضادها هم هویتشان را از دست می‌دهند و به درون هم ادغام می‌شوند. لذا، «خیر و شر یکی هستند» و «چیزی یکسان درون ماست که زنده است و مرده، بیدار است و خواب، جوان است و پیر؛ قبلی‌ها تغییر می‌کنند و تبدیل به بعدی‌ها می‌شوند، و بعدی‌ها به نوبه‌ی خود تغییر می‌کنند و تبدیل به قبلی‌ها می‌شوند.» دیدگاه هراکلیتوس به‌خوبی در دو کلمه‌ی *panta rei* («همه چیز در جریان است») خلاصه می‌شود. او در میان تمام متفکران پیش‌سقراطی^۲ احتمالاً سازگارترین نگاه را به نگرش ما در دنیای امروزی دارد، چرا

چه اخلاقی، چه اجتماعی و چه تاریخی. البته نه اپیکور و نه لوکرتیوس هیچ کدام مبدع تئوری اتمی نبوده‌اند، هرچند که هر دو نقش مهمی در ترویج اصولش داشتند. وقتی که لوکرتیوس به سراغ سرودن شعر برای خوانندگان رومی دوره‌ی سیسرو^۱ و سزار^۲ رفت، از یکی از چکیده‌های طولانی‌تر و محبوب‌تر اتم‌گرایی (ذره‌گرایی)^۳ (معروف به «مجمّل کبیر»^۴) استفاده کرد که اپیکور دو قرن پیش‌تر نوشته بود. اپیکور نیز به نوبه‌ی خود عمدتاً به آثار دموکریت، اتم‌گرای یونانی قرن پنجم قبل از میلاد، متکی بود، به خصوص برای فیزیک و متافیزیکش. از دموکریت تا اولین جوشش‌های تفکر یونانی در باب اتم‌گرایی، فاصله‌ی زمانی بیش از ۱۵۰ ساله‌ای است که در طول آن نقاط ضعف ابتدایی این مبحث شرح داده شده، زیر تیغ نقد رفته، بی‌اعتبار خوانده شده، و پالایش شده تا دست‌آخر به شکل اولین حکم اتم‌گرایی درآمده است. بیابید به اجمال ببینیم این اتفاق چگونه افتاده است.

یکی از دغدغه‌ی همیشگی فلسفه‌ی یونان، چه در میان فلاسفه‌ی اولیه و چه آنانی که بعدها آمدند، مسئله‌ی «وحدت و تکثر» است؛ یعنی این مسئله که: آیا می‌شود با گذر از حجاب حواس که دنیا را متعدد و متنوع نشان می‌دهند، به نوعی وحدت زیرین رسید که تکثر از آن حاصل آمده؟ به عبارت دیگر، آیا می‌شود دنیای متنوع تجربه‌ی حسی را با واقعیت حقیقی آشتی داد؟ ماهیت دنیای «واقعی» که در پس دنیای روزمره‌ی معمولی قرار گرفته چیست؟ یونانی‌ها با شور و اشتیاق بسیار و دقت نظر فراوان به سراغ این پرسش‌ها رفتند، و وقتی هم که دیدند قادر به پیدا کردن یک جواب نهایی قطعی نیستند، ذره‌ای ناامید نشدند. اولین نظریه‌پردازان این حوزه، سه عضو از مکتب ایونی^۵ یا به اصطلاح ملطی^۶ بودند به نام‌های تالس (طالس)، آناکسیماندر و آناکسیمنس^۷ (۶۰۰ ق. م). آن‌ها ماتریالیست‌های صریح‌الهیجه‌ای بودند که معتقد بودند کل دنیای مادی از عناصر اولیه از قبیل آب یا آتش برآمده است. همزمان، باور داشتند که این‌ها در ذات خود زنده هستند و، در نتیجه، قادر به تمام تغییر و تحول‌های ممکن می‌باشد. آن‌ها ساز و کارهای واقعی تغییر را با دو اصل توضیح می‌دادند: فشردگی و رقیق‌شدگی. لذا، آب، به عنوان

1. Heraclitus of Ephesus

۲. pre-Socratic philosophy فلسفه به عنوان مشغله‌ای متمایز از الهیات، نخستین بار در یونان باستان و تحت لوایی که بعدها فلسفه‌ی پیشاسقراطی خوانده شد آغاز گشت. فیلسوفان پیشاسقراطی نخستین متفکرانی بودند که کوشیدند تا به جای تفسیر اسطوره‌شناختی، جهان را به روشی عقلانی توصیف کنند و برای ادعاهایشان دلیل ارائه دهند. کوشش نخستین فیلسوفان برای شناختن جهان، از این لحاظ با سخنان

1. Ciceronian period

3. atomism

5. Ionian school

7. Thales, Anaximander, Anaximenes

2. Caesarian period

4. "Major Epitome"

6. Milesian school